

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinde Borçlu Dışında Bir (Üçüncü) Kişinin Rehin Veren Sıfatı ve Rehin Verene İlişkin Bazı Özel Durumlar*

The Pledgor Status of a (Third) Party Other Than the Debtor in the Contract of Pledge of Movable Pledge in Commercial Transactions and Some Special Situations Regarding the Pledgor

Duygu H. ARDA BAĞÇE*

ÖZ

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve ilgili ikincil mevzuatta, rehin sözleşmesi tarafları bakımından sınırlamalar yapılarak, kapalı bir sistem oluşturulma yoluna gidilmiştir. Rehin veren her ne kadar kural olarak borçlu kişi olsa da borçlu dışındaki (üçüncü) kişilerin de rehin veren olarak taraf sıfatını kazanabilecek olması beraberinde bazı soruları da akla getirmiştir. Çalışmamızda, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun amacından da yola çıkılarak, borçlu ve özellikle borçlu dışında bir başkasının rehin verebilirliği incelenecektir. Bu çerçevede, borçlu dışında üçüncü bir kişinin hangi hallerde "rehin veren" sıfatı kazanabileceği ve ilgili mevzuata göre rehin sözleşmesi tarafları bakımından getirilen sınırlamaların rehin veren üçüncü kişiye uygulanabilirliği üzerinde durularak, özel durumlara yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Taşınır rehni, ticari işlemlerde taşınır rehni, rehin sözleşmesi, rehin sözleşmesi tarafları, borçlu dışında bir (üçüncü) kişi.

ABSTRACT

Law No. 6750 on Pledge of Movable Pledges in Commercial Transactions and the related secondary legislation have attempted to create a closed system by limiting the parties to the pledge agreement. Although the pledgor is, as a rule, the debtor, the fact that (third) parties other than the debtor may also become a party to the pledge agreement raises some questions. In our study, based on the purpose of the Law on Pledge of Movable Pledges in Commercial Transactions, the debtor and especially the pledge of a third party other than the debtor will be analyzed. Within this framework, the conditions under which a third party other than the debtor may become a "pledgor" and the applicability of the limitations imposed on the parties to the pledge agreement according to the relevant legislation to the third party pledgor will be emphasized and special cases will be discussed.

Keywords: Movable pledge, movable pledge in commercial transactions, pledge agreement, parties to the pledge agreement, a (third) party other than the debtor.

* Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bilim Dalı nezdinde savunulacak olan "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sicili" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir

* Öğr.Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümü/Adalet Programı, ORCID: 0000-0003-0695-4908 / Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Lisansüstü Öğrencisi).

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Duygu H. ARDA BAĞÇE

E-posta/E-mail: dhidayet.ardabagce@rumeli.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 01.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 23.06.2023

GİRİŞ

Tacir ve esnaflar, ticari hayatlarındaki devamlılığı sağlamak amacıyla kimi zaman krediye ihtiyaç duymakta ve arzulanan krediye ulaşabilmeleri bakımından çeşitli teminat araçlarına sahip olmaları gerekmektedir. Hukuk sistemimizdeki teminat araçları, şahsi ve aynı teminat olarak gruplandırılmaktadır. Rehni, bu gruplandırmalar içinde aynı teminatlar kapsamında değerlendirilir¹. Taşınırların rehninde, rehni sözleşmesine konu taşınırın teslim şartına bağlanması halinde, rehni veren rehni konusu varlığı kullanamayacak ve ödeme güçlüğü ile karşılaşabilecektir. Oysa ki, rehne konu taşınır rehni alacaklıya teslim edilmediği takdirde, rehni taşıyıcı kullanılabilir ve rehni verenin faaliyetleri sekteye uğramayacak ve borç ödenebilecektir. Ticari işlemlerde taşınır rehni, özellikle bu amaca hizmet etmesi bakımından 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) ile teslimsiz taşınır rehni temelli olarak düzenlenmiştir. TİTRK'nin yürürlük amacı, teslimsiz taşınır rehni hakkının güvence fonksiyonunun yaygınlaştırılmasıdır². Kanun'un rehni sözleşmesinin taraflarına etkisi bakımından ise, tacir ve esnafın faaliyet alanı ve hareket kabiliyetini oldukça genişlettiği söylenebilir³. TİTRK'nin gerekçesinde özellikle değinilmiş olmamakla birlikte, TİTRK'nin, Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu ("UNCITRAL" – the United Nations Commission on International Trade Law) tarafından hazırlanan UNCITRAL Teminatlı İşlemler Hakkında Model Kanun'dan (UNCITRAL Model Law on Secured Transactions)⁴ esinlendiği söylenebilir. Bununla birlikte yine belirtmek gerekir ki; TİTRK, Model Kanun'un doğrudan bir çevirisi değildir⁵. Çalışmamızın konusunu teşkil eden "rehni sözleşmesinin tarafları" bakımından Model Kanun'u ele aldığımızda ise, rehni sözleşmesinin tarafları bakımından herhangi bir sınırlamanın yapılmadığını anlamaktayız.

Ticari işlemlerde taşınır rehni'nin kuruluşu, TMK'nin benimsediği ana kural olan teslim şartlı taşınır rehni kurallarından (TMK m. 939/1) farklı olup, teslimsiz taşınır rehni'nin öngörmesi açısından istisnai niteliktedir. Rehni sözleşmesinin kuruluşu, ticari işlemlerde taşınır rehni sicili "TARES" ne tescile bağlanmış ve aleniyet işlevi yüklenmiştir (TİTRK m. 4/1). Bir başka ifadeyle, Rehni Taşınır Sicili, kamuya açıklık sağlayacak araç olarak görülmekte ve teslim şartlı rehindeki "zilyetliğin geçirilmesi" nin yerini "sicil" kurumu almaktadır. Kamuya açıklığın sağlanması yolu olan sicile tescil, taşınır

1 Lale Sirmen, Eşya Hukuku (6. Bası, Yetkin 2017) 575; Faruk Acar, Rehni Hukuku Dersleri, (2. Bası, Vedat 2017) 7; Haluk Nami Nomer ve Mehmet Serkan Ergüne, Eşya Hukuku, (8. Bası, On İki Levha 2020) 316.

2 TİTRK m.1; "Bu Kanunun amacı; teslimsiz taşınır rehni hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırların kapsamının genişletilmesi, taşınır rehni aleniyetin sağlanması ile rehni'nin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır."

3 Esra Hamamcıoğlu ve Argun Karamanlıoğlu, "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin Bazı Tespitler", (2016), 13 (2), Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 100; O Gökhan Antalya ve Faruk Acar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (2. Bası, Aristo 2017) 2; Zühtü Aytaç, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar", "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni'nin Düzenleniş Biçimi, Niteliği, Rehne Hakim Olan İlkeler", iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018), 85-114; Mehmet Serkan Ergüne, Hukukumuzda Taşınır Rehni'nin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehni'nin Kuruluşu, (2. Bası, Filiz 2020) 88.

4 Model Kanun tam metni için <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf> accessed 03 March 2023.

5 Hamamcıoğlu ve Karamanlıoğlu, (n 3) 98.

rehninin kurulması ve varlığının devamı için zorunludur⁶. Rehin sözleşmesinin kuruluşunun, Rehinli Taşınır Sicili'ne tesciline tabi olması, tescilin kurucu işlev taşıdığını da göstermektedir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni kuruluşu için, zorunlu rehin sözleşmesine yönelik, konumuz ile ilgili olan bazı hususlara değinerek ilerlemeyi yerinde bulmaktayız. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, rehin sözleşmesi teminat ilişkisinin tarafları arasında akdedilmektedir. Alacaklı ve borçlu arasındaki temel borç ilişkisi ile teminat ilişkisi ise birbirinden farklıdır. Şöyle ki; rehin sözleşmesi rehin hakkını kurmaya yönelik bir işlem olup, temel borç ilişkisi ise, rehinle güvence altına alınmak istenen alacağın veya borcun doğmasına kaynaklık eden işlemdir⁷. Rehin sözleşmesi özellikle, rehinle teminat altına alınan alacağın kaynağına ve temel borç ilişkisinin taraflarına odaklanmamaktadır. Zira, “borçlu” ve “rehin veren” sıfatları da birbirine eş olarak kullanılmamaktadır. Bu nedenle bir kişinin başkasının borcuna güvence teşkil etmek üzere kendi malvarlığı değerini rehin konusu yapması mümkündür. Borçlu dışındaki bir üçüncü kişinin rehin veren olarak taraf sıfatını kazanması çeşitli yollarla olabilir. Temsil, ölüm halinde mirasçı sıfatının kazanılması, rehne konu varlığın edinilmesi bu tür durumlara örnek verilebilir. Borcun üstlenilmesi, halefiyet, birleşme, toplu ya da paylı rehin gibi kurumlar da taraflar üzerinde yaratacağı etki bakımından incelenmesi gereken diğer hususlar arasında yer almaktadır. Bahsi geçen hallerde, taraflar bakımından mevzuatta belirtilen sınırlamalara uyulmasının gerekip gerekmediği, taraf sıfatında değişiklik yaratıp yaratmayacağı çalışmamızda ele alınacaktır. Belirtmemiz gerekir ki incelememizin temel konusunu “rehin veren” tarafı oluşturduğundan, rehin alacaklısının değişmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmeyecektir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi; rehin veren ile alacaklı arasında yapılmaktadır. TİTRK⁸ ve ikincil mevzuat (Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği⁹, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik¹⁰, Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik¹¹) rehin sözleşmesinin taraflarına ve tarafların kimler olabileceğine ilişkin sınırlamalara yer vermiş, belirli bir çerçeveye çizmiştir. Bununla birlikte, borçlu dışında bir üçüncü kişinin de rehin veren sıfatını haiz olup olamayacağı, mevzuatta yer alan taraf sıfatını kazanabilecek kişilerden birinin olması zorunluluğunun bulunup bulunmadığı sorularını beraberinde getirmektedir. Çalışmamızda konuya ilişkin sorulara cevap bulunmaya çalışılarak ilerlenecek, ilgili tespit ve değerlendirmelere yer verilecektir. Rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin kimler olabileceği konusu ayrı ayrı çeşitli çalışmalarda ele alınmış olduğundan, bu konuya ayrıntılarıyla değinmeyeceğimizi belirtmek isteriz. Çalışmamızda rehin sözleşmesinin tarafı olarak; “rehin veren” kavramı genel hatlarıyla incelenecek ve rehin verenin “borçlu” veya “borçlu dışında bir üçüncü kişi” olması hususları incelenecektir.

6 Nomer ve Ergüne, (n 1) 393.

7 Antalya ve Acar, (n 3) 16.

8 Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Kanun Numarası: 6750, Kabul Tarihi: 20.10.2016, RG 28.10.2016/29871.

9 Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği, RG 31.12.2016/29935.

10 Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik RG 31.12.2016/29935.

11 Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik, RG 31.12.2016/29935.

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNE TARAF OLABİLECEK KİŞİLERİN ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT AÇISINDAN İNCELENMESİ

A. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARININ ULUSAL MEVZUAT AÇISINDAN ELE ALINMASI

1. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Taraflar

Rehin sözleşmesi, rehin veren ve alacaklı arasında imzalanarak ve rehin hakkı tesis eden sözleşmeyi ifade etmektedir (TİTRK m.2/1.i). Rehin sözleşmesi tarafları, TİTRK m. 3/1'de; “Kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında, tacir ve/veya esnaflar arasında, yapılır” olarak ifade edilmektedir¹². Kanun hükmünden anlaşılacağı üzere, rehin sözleşmesine taraf olabilecekler bakımından belirli bir çerçeve çizilerek, “sınırlı sayı ilkesi” benimsenmiştir. Dolayısıyla, kanunda ifade edilen kişiler

dışındakilerin rehin sözleşmesinin tarafı olabilmesi mümkün değildir¹³. Görüldüğü üzere, rehin sözleşmesinin kimler arasında kurulmasının arzu edildiği kanunkoyucunun iradesi ile özellikle belirtilmiş olmakla birlikte, kimlerin rehin alacaklısı, kimlerin rehin veren sıfatını haiz olabileceği sorunu net bir şekilde çözüme bağlanmayarak, bu sorunun çözümü Yönetmeliğe bırakılmıştır¹⁴. Yine de Kanunda bahsi geçen düzenlemeyi taraflar bakımından şu şekilde ifade edebiliriz; rehinli

12 Şebnem Akipek Öcal, “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”, (2017), 5 (1), Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 88-90; Reha Poroy, Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, (Vedat, 2019) 64-65; Aytaç, (n 3) 76; Oruç Hami Şener, Ticari İşletme Hukuku (Seçkin 2020) 28; Hükümde yer alan ve/veya bağlaçları Göle ve Aydoğan tarafından eleştirilmekte, hükmün “tacirlerin ve esnafların kendi aralarında veya birbirleriyle” şeklinde bir düzenleme ile yer almasının daha isabetli olacağını ileri sürmektedir; Celal Göle ve Gökhan Aydoğan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, (2017), 33 (1), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 14. Yazarların görüşüne katılıyor ve var olan şekilde kullanılan bağlaçların anlamını yitirdiğini düşünüyoruz.

13 Antalya ve Acar (n 3) 18-19; Lale Sirmen, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği, Rehne Hakim Olan İlkeler”, iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018), 30; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya ve Füsün Nomer Ertan, Ticari İşletme Hukuku, (6. Bası, On Vedat, 2019) 195.

14 Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2019, (n 13) 195-196.

alacaklı kredi kuruluşu¹⁵ ile rehin veren tacir¹⁶, esnaf¹⁷, çiftçi¹⁸, üretici örgütü¹⁹, serbest meslek erbabı²⁰ ya da rehinli alacaklı tacir ile rehin veren esnaf ya da tacir veyahut rehinli alacaklı esnaf ile rehin veren tacir ya da esnaf arasında rehin sözleşmesi yapılabilmektedir²¹. Bahsi geçen kişiler arasında yer almayan birinin rehin sözleşmesine taraf olması durumunda, rehin sözleşmesinin

- 15 TİTRK m. 2/1. e'ye göre; "Kredi kuruluşu: 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları ifade eder."; Hükümden anlaşıldığı üzere, 5411 sayılı ve 6361 sayılı Kanunlara atıf yapılmıştır. Bankacılık Kanunu ve FKFFŞK'de de ilgili tanımlar bulunmaktadır. Finansal kiralama şirketleri, faktöring şirketleri ve finansman şirketlerine Kanun içerisinde yer verilmesi, öğretide TİRK döneminde görüş ayrılığı bulunan hususları da ortadan kaldırmış ve TİTRK kapsamında rehin tesisine imkan tanımıştır; TİRK dönemiyle ilgili konuya yönelik görüşler için bkz; Ali Erten, Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, (Bankacılık Enstitüsü 2001) 22-23; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya ve Füsün Nomer Ertan, Ticari İşletme Hukuku, (4. Bası, On İki Levha 2015) 230; Emin Çamurcu, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları", (2017), 21 (3), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 203-204.
- 16 TİTRK m. 2/1. ğ'ye göre; "Tacir; 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre tacir kabul edilen kişiyi ifade eder" ; Tacirlerle ilgili; Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, (26. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020) 127-142; Ali Bozer ve Celal Göle, Ticari İşletme Hukuku, (6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020) 79-101; Kanunda tacir ve esnafın ilgili sicillerine tesciline yönelik doğrudan bir hüküm olmamakla birlikte, TİTRK m. 4/6. a'da Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarasının, rehin sözleşmesinin zorunlu unsurları arasında yer alması, tacirler için tescilin gereklilik olduğu sonucuna varmamızı sağlamaktadır; Başak Şit İmamoğlu, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2017) 14; Aytaç (n 3) 97; Bozer ve Göle (n 16) 58, Aksi yönde; Çamurcu (n 15) 211; Kemal Şenocak, Zafer Kahraman, İdil Tuncer Kazancı ve Bahar Öcal Apaydın, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (Yetkin 2019) 110; Çiğdem Yatağan Özkan, "Ticari İşletme Rehni Yeni Sorunlar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", Erhan Temel ve Çiğdem Kırca (edr.), Türk ve Alman Özel Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı, (2020) 218; Görüldüğü üzere tüzel kişi tacirler de, ticari işletmesini borçlu lehine rehin vermek isteyebilir. Rehin verecek üçüncü kişi, tüzel kişi tacir ise, TMK m. 48 hükmü istisnalar dışında, haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilir. Dolayısıyla esas sözleşmelerinde, üçüncü kişiler lehine rehin verilebilirliğe ilişkin bir hüküm olmasa da rehin verebilecektir; Arkan, Ticari İşletme 2020 (n 16) 53-54.
- 17 TİTRK m. 2/1. c' ye göre, "Esnaf: 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununa göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı ifade eder."; Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasında farklılık gözetilmeyerek, tacirler bakımından tescil ile ilgili bahsettiğimiz hususların esnaf için de geçerli olacağını ifade edebiliriz. TİTRK m. 5/2'nin de bu görüşü desteklediği kanaatindeyiz. Hükme göre; "...Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri ticaret veya esnaf siciline bildirilir..."; Aynı yönde; Aytaç (n 3) 98; Aksi görüşte; Şenocak, Kahraman, Kazancı Tuncer ve Öcal Apaydın (n 16) 113-114; Ecrin Baydak, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (On İki Levha 2018) 72; Mevzuatta açık bir düzenleme olmamasına rağmen, rehin sözleşmesi yapacak olan esnafın, Esnaf ve Sanatkar Sicil'ne kaydının zorunlu olması gerektiğine ilişkin Çamurcu (n 15) 220-221.
- 18 TİTRK m. 2/1. b'ye göre, "Çiftçi; 8/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununa göre faaliyet gösteren çiftçiyi ifade eder."; Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıt, çiftçi sıfatının kazanılması için bir lüzumlu olmamakla beraber, rehin veren sıfatının elde edilmesi için gereklidir; Antalya ve Acar (n 3) 26; Çamurcu (n 15) 223; Şenocak, Kahraman, Kazancı Tuncer ve Öcal Apaydın (n 16) 114.
- 19 TİTRK m. 2/1. l'ye göre, "Üretici Örgütü; Üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri" ifade eder."
- 20 TİTRK m. 2/1. j'ye göre, Serbest Meslek Erbabı; "31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre tanımlanan serbest meslek erbabını ifade eder."; Serbest meslek mensup kapsamının geniş tutulması ve hiçbir koşula tabi tutulmaması eleştiri konusu olmuştur; Aytaç (n 3) 110.
- 21 Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişiler yönünde; Arif Duran, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri", (2016), 4 (2), Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 104-107; Antalya ve Acar (n 3) 16-32; Aytaç (n 3) 85-114; Fırat Bayezit, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehin Sözleşmesi ve Hükümleri (On İki Levha 2019) 142-146; Şenocak, Kahraman, Kazancı Tuncer ve Öcal Apaydın (n 16) 106-118; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, Eşya Hukuku, (23. Bası, Filiz 2021) 1147.

geçerliliği hakkında açık bir ifade bulunmamakla birlikte, kanaatimizce yokluk yaptırımına tabi olması yerindedir²².

2. İkincil Mevzuat Açısından Taraflar

Taraf sıfatını kazanabilecek kişilerin daha belirgin hale getirilmesinin TRKY m. 10/1 ile sağlandığını söyleyebiliriz. Buna göre; geçerli bir rehin hakkının kurulabilmesi için rehin alacaklısı; kredi kuruluşları, tacir, esnaf, rehin veren; tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı olabilir. Rehin sözleşmesinin tarafları, TRKY m. 10/3'te daha açık ve net bir ifadeyle şu şekilde belirlenmektedir; rehin alacaklısı bir kredi kuruluşu ise rehin veren tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabından herhangi biri olabilir. Rehin alacaklısı tacir ise rehin veren bir tacir veya esnaf; rehin alacaklısı esnaf ise rehin veren bir tacir veya esnaf olabilir.

Sonuç olarak, TRKY'de de, TİTRK'de olduğu gibi, sözleşmenin tarafları bakımından sınırlama getirilmiş, rehin hakkının kimler arasındaki bir sözleşmeyle tesis edilebileceği özel olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte belirtmemiz gerekir ki, TİTRK taraflar açısından kapsamı biraz daha geniş bir tanımla ele alırken, TRKY taraf kapsamını daha da sınırlandırarak açık ve net bir şekilde belirlemiştir. Bir başka ifadeyle, TİTRK m. 3 genel olarak taraflara yer verirken, TRKY m. 10; taraf sıfatlarını rehin alan ve rehin veren olmak üzere ikiye ayırmakta ve daha ayrıntılı ve tarafları açıklayıcı bir düzenlemeye vererek sınır çizmektedir²³.

B. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARININ ULUSALARARASI MEVZUAT AÇISINDAN ELE ALINMASI

TİTRK'de doğrudan bir atıf olmamakla birlikte, UNCITRAL Teminatlı İşlemler Hakkında Model Kanun'dan²⁴ esinlendiği ve dolayısıyla Mehaz Kanun niteliğinde sayılabileceği kabul edilmektedir. UNCITRAL Teminatlı İşlemler Hakkında Model Kanun'un oluşturulması aşamasında ise, UNCITRAL Teminatlı İşlemler Hakkında Yasama Kılavuzu'nun²⁵ yol gösterici olduğu söylenebilir. Yasama Kılavuzu'nun, Model Kanun'dan ayrı tutulmasını sağlayan en önemli husus, Kılavuz'un, doğrudan hukuki bir bağlayıcılığının olmaması (soft law) niteliğinden ileri gelmektedir. Bununla birlikte, Kılavuz'daki hükümlerin, UNCITRAL Model Kanun üzerindeki etkisi, Kılavuz'daki hususlara da değinmemizi gerekli kılmaktadır. Yasama Kılavuzu, günümüzde finansal erişimde taraflara kolaylık sağlanması için, rehin veren ve rehinli alacaklısı sıfatları bakımından herhangi bir sınırlamaya yer verilmemesi, hatta tüketiciler dahil gerçek ve tüzel kişilerin sistem içerisinde aktif

22 TİTRK'ye göre geçerli bir rehin sözleşmesi olmadığı gerekçesiyle hükümsüz sayılmasının gerekeceği yönünde; Bayezit, (n 21) 116.

23 Aytaç, (n 3) 90; TRKY m. 10 düzenlemesi ile, Yönetmelik'te, Kanun'da olmayan sınırlamalar yapıldığı yönünde; Göle ve Aydoğan, (n 12), 13, Aytaç (n 3), 90; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2019, (n 13) dn 63.

24 <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf>accessed 03 March 2023.

25 <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04_10english.pdf>, accessed 03 March 2023.

olarak yer almasının önemine dikkat çekerek, düzenlemelerin bu hususların göz önüne alınarak yapılmasını tavsiye etmektedir²⁶.

UNCITRAL Model Kanun’nu sözleşmenin tarafları bakımından ele aldığımızda; “Tanımlar” başlığında yer alan m. 2.(h)’de; borçlunun güvence altına alınan yükümlülükle ilgili bir edimin ifası veya ödeme borcu bulunan kişi olduğu ve borçlu ile rehin verenin aynı kişi olmasının gerekmediği belirtilmiştir²⁷. Yine UNCITRAL Model Kanun m. 2 (o)’da; teminat veren kişinin kendi borcu veya başkasını borcu için güvence verebileceği belirtilmiştir²⁸. Dolayısıyla bu açıdan, TİTRK’nin de Model Kanun ile arasında benzerlik olduğu ifade edilebilir.

C. İLGİLİ MEVZUATTA YER ALAN TARAFLARA YÖNELİK DÜZENLEMELERİN YORUMU

1971 yılından 2016 tarihine kadar yürürlükte olan TİRK’in artık uygulamadaki ihtiyaçlara cevap vermemesi, özellikle TİRK sözleşmenin tarafları açısından dar ve kısıtlayıcı düzenlemelerin yer alması yeni bir Kanun düzenlemesini beraberinde getirmiştir. TİRK ve TİTRK’yi taraflar açısından karşılaştırdığımızda; TİTRK’nin, TİRK’e göre, çok daha geniş bir yelpazeye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Geniş kapsamlı bir yapıya sahip olmasının, Kanun’un amacından da ileri geldiği düşünülebilir. Zira TİTRK m.1’de de Kanun’un amacı, teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırarak, finansman erişiminin kolaylaştırılması olarak ifade edilmiştir²⁹. Sonuç olarak; TİTRK’nin taraflar için oluşturduğu geniş çerçevenin, finansmana erişim kolaylığı ve ticari ilişkilerin gelişip güçlenmesini de hedeflediği söylenebilir. UNCITRAL Model Kanun açısından rehin sözleşmesi taraflarına baktığımızda ise; TİTRK’de yer alan düzenlemeden daha geniş bir yelpazenin bulunduğunu ve tüketicilerin de dahil edildiğini ifade edebiliriz. Model Kanun’da TİTRK ve TRKY’de belirtildiği gibi özel olarak tarafların sınırlandırılması yoluna gidilmemiş ve sınırlı sayı ilkesine bağlı bir yapı oluşturulmamıştır³⁰.

26 Kılavuz I-N.10, 11; Recommendation 2 (b); II – N. 35-37; <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04-10english.pdf, > accessed 03 March 2023.

27 <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf> accessed 03 March 2023.

28 <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf.> accessed 03 March 2023; Spiros Bazinas, “The UNCITRAL Draft Legislative Guide on Secured Transactions”, (2005), 10 (1-2), Uniform Law Review, 141–154.

29 TİTRK’nin gerekçesinde, küçük ve orta ölçekteki işletmelerin (KOBİ), ülke ekonomisine sağlayacağı katkı ve karşılıkları zorlukların aşılmasına yönelik düzenlemeler yer almakta, KOBİ’lerin finansman sağlamalarında kolaylık sağlama amacına yapılan vurgu dikkat çekmektedir; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu (Yasama Dönemi 26, Yasama Yılı 1, Sıra Sayısı 418) <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>> erişim tarihi: 12.02.2023; TİTRK’nin gerekçesinde her ne kadar KOBİ’lere vurgu yapılmış olsa da, kanun amacından da yola çıkarak, taraflara baktığımızda, KOBİ’lerin ötesinde çok daha geniş bir düzenlemenin bulunduğu ve finansman erişiminin kolaylaştırılması için taraf kapsamında sınırlı bir düzenleme yapılmadığını söyleyebiliriz.

30 Yasama Kılavuzu’nda da taraflar açısından herhangi bir sınırlandırma getirilmesinin gerekmediği belirtilmiştir; UNCITRAL Yasama Kılavuzu, Bölüm I, s. 33, pr. 10.

TİTRK'nin geniş kapsamlı düzenlemesi beraberinde bazı endişeleri de getirebilir. Tüm esnaf ve tacirlere Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil ile rehin alacaklısı olabilme imkanının sağlanması, uygulamada muvazaalı hatır rehinlerinin kurulmasına da yol açabilecek sakıncaları da içerisinde barındırmakta³¹ ve işlemlerin güvenilir ve itibar sahibi kişiler arasında yapılmıyor olabileceği ihtimali ve işlemlerde özel bir nitelik aranmaması, borçlu tacir ya da esnafın sömürülmesine de yol açabilecektir³². Kanun düzenlemesi yapılırken, krediye erişilebilirlik ve ödeme kolaylığı üzerinde durulduğu ve güvenilir teminat, alacaklıların korunması gibi hususların göz ardı edildiği söylenebilir³³.

Sonuç olarak; Kanun'un taraflara genel hatlarıyla yer verdiğini, Yönetmeliğin ise tarafları Kanun çerçevesinde genişlettiğini söyleyebiliriz. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi taraflarına ilişkin düzenlemeler doğrultusunda, önerileri ve eleştirilerimizi ise şu şekilde belirtebiliriz; örneğin hem rehin alacaklısı hem de rehin veren tarafı olarak yer alabilecek olan esnafın ekonomik yeterliliğe sahip olup olmayacağı hususu endişe yaratan sorunlardan biri olabilecektir. Zira ekonomik yeterliliği tartışmalı olan bir esnafın ya da ödeme gücü dikkate alınmaksızın herhangi bir tacirin rehin sözleşmesinin tarafı olarak yer alması ekonomik hayatın olağan akışına da aykırı kabul edilebilir. Ödeme kabiliyeti şüpheli olan kişilerin rehin sözleşmesi tarafı olarak yer alması, ticari hayatın akışını ve ödemeler dengesini bozan sonuçlara da neden olabilir. Bu nedenle rehin kurulmasında kolaylık sağlanması amacıyla düzenlenen hususlarda, ticari hayattaki dengenin bozulmaması amacıyla alınacak tedbirlerin ve bu yöndeki mevzuat düzenlemelerinin önemi göz ardı edilmemelidir.

II. TİCARİ İŞLEMELERDE TAŞINIR REHİN SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA REHİN VEREN

A. GENEL BAKIŞ

Rehin veren genellikle rehin ile güvence altına alınan alacağın borçlusudur³⁴. Bununla birlikte, borçlu olmayan bir üçüncü kişinin de rehin veren sıfatını taşıması ve borçlu ile rehin verenin birbirinden farklı kişiler olması mümkündür. Rehin veren, RTSY m. 4/1. h, TRKY m. 4/1, TRVY m. 4.1. g'de;

31 Göle ve Aydoğan, (n 12) 17; Bozer ve Göle (n 16) 57; Kayıklık, Hatır Rehinlerinin, rehin sözleşmesinin muvazaası sebebiyle geçersizliği ileri sürülerek, İcra İflas Kanunu m. 279/1 kapsamında koruma söz konusu olabileceğini belirtmektedir; Abdurrahman Kayıklık, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun "Ticari İşlem" Kıstası ve Taraf Bakımından Uygulama Alanı, (2021), 23 (2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1526.

32 Sabih Arkan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletme Rehni", iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018) 146; Aytaç (n 3) 88; Ergüne (n 3) 76; Tefecilik ile ilgili öğretilerde çeşitli görüşler ileri sürülmekle birlikte, mevzuatta da bir takım önlemlerin alınmaya çalışıldığına rastlamaktayız. TİTRK m. 16/2'de, taşınır rehnelerle devamlı olarak ödünç para verme işi yapan kişinin TCK m. 241 hükmüne göre cezalandırılacağı düzenlenmiştir; Hamamcıoğlu ve Karamanlioğlu (n 3) 118; Şit İmamoğlu, ceza yaptırımının caydırıcılığının çok fazla olmadığını düşünmektedir Şit İmamoğlu (n 16) 15, aynı yönde; Yatağan Özkan (n 16) 221-222; Kayıklık, TİTRK m. 5/2'den hareketle, münferit taşınır varlıkların borcu karşılaması halinde, işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamayacağına ve rehin hakkı ile rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Sicili'ne kayıtlı olacağına dikkat çekerek, bu durumun kayıt dışı olma ve tefecilik ihtimalini azaltacağına dikkat çekmektedir; Kayıklık, (n 31) 1525.

33 Şit İmamoğlu, (n 16) 7; Aytaç, (n 3) 88.

34 Aslı Makaracı Başak, Taşınır Rehni Sözleşmesi, (On İki Levha 2014) 14; Sirmen, Taşınır Rehni, (n 13) 30; Ülgen, Helvacı, Kendingelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2019, (n 13) 205.

“Mevcut veya müstakbel bir borca güvence teşkil etmek amacıyla taşınır varlığını rehin gösteren borçlu veya üçüncü kişiyi” ifade eder şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla ikincil mevzuatta da rehin verenin borçlu dışında bir üçüncü kişi olabileceği sonucuna ilgili hükümler yoluyla da varılacaktır. Rehlin verenin borçlu olmaması durumunda, üçüncü bir kişi rehlin veren sıfatı ile rehlin tesis etme borcu altına girmektedir. Bu durumda rehlin sözleşmesinin tarafları rehlin alan ve rehlin veren olacağından, borçlu bu ilişkiye taraf değildir. Bu bakımdan ele aldığımızda taraflardan birinin “rehlin veren” olarak tanımlanmış olması, rehlin sözleşmesi bakımından borçlu ve üçüncü kişi ayrımını da ortadan kaldırmış olacaktır.

Borçlu olmayan üçüncü kişinin rehlin sözleşmesine taraf olmasının kaynağı farklı hukuki sebeplerden kaynaklanabilir. Bu sebep, vekalet ve bağışlama gibi sözleşmelerin ifasına yönelik olabileceği gibi, teminat altına alınan borcun borçlusuna ile yapılan üçüncü kişi yararına sözleşmenin ifasına ilişkin de olabilir. Bir başka deyişle, rehlin sözleşmesine temel teşkil eden işlemin hukuki dayanağı bakımından mutlak ve tek bir sebep bulunmamaktadır. Makaracı Başak’a göre; borçlu ile rehlin veren üçüncü kişi arasında özel bir ilişki bulunması halinde, borçluya rücu bu ilişki çerçevesinde gerçekleşecek olup, bu sözleşme vekalet sözleşmesi ise, vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler, vekaletsiz iş görme ise, borçlunun rehlin verilmesine daha sonra icazet vermesi halinde TBK m. 531 gereği yine vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanmalıdır³⁵.

Rehlin verenin rehne konu taşınır üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmasının gerekli olup olmadığı açısından incelemede bulunduğumuzda ise şunları söylemek mümkündür; rehlin verenin rehne konu mal veya hak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması sözleşmenin geçerliliği için zorunlu değildir³⁶. Rehlin verenin tasarruf yetkisine sahip olmamasına rağmen, sözleşmeye taraf olduğu takdirde rehlin sözleşmesi yine de geçerli olacaktır³⁷. Bu işlem nitelik olarak, borçlandırıcı işlem özelliği taşıdığından, sözleşmenin geçerliliğine etkili olmayacak ancak borcun ifası anında rehlin verenin hala tasarruf yetkisini kazanmaması halinde, borç ifa edilemeyecektir. Sübjektif imkansızlık olarak nitelendireceğimiz bu durumda, rehlin veren, borcun ifa edilmemesinden sorumlu olacak ve rehlin alacaklının zararını gidermesi gerekecektir³⁸.

Rehlin sözleşmesi tarafları, sözleşmeye koyulması yasak kayıtlardan olmamak üzere, Kanun’da belirtilen zorunlu hususlara yer vermek ve şekil şartlarına uymak kaydıyla, diledikleri kayıtların yer aldığı bir rehlin sözleşmesi düzenleyebilirler. Rehlin sözleşmesi içeriğine ilişkin kayıtların alacaklı ve borçlunun ilişkisinden kaynaklı olması gerekli değildir. Kuşkusuz ki aynı haklara ilişkin emredici hususlar rehlin sözleşmesi için de sınır teşkil etmektedir. Bu duruma aykırı yapılacak sözleşmeler kesin hükümsüz sayılacaktır (TBK m. 27/1)³⁹. Borçlu dışında bir üçüncü kişinin rehlin veren

35 Makaracı Başak (n 34) 22-23.

36 ibid (n 34) 14.

37 ibid (n 34) 14.

38 M Turgut Öz, Borçlar Genel Hukuku, C.1 (Vedat, 2015) 89; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (22. Bası, Yetkin 2017) 1063-1065; O Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.V/1,3 (2. Bası, Seçkin 2019) 298.

39 Makaracı Başak, (n 34) 126; Antalya ve Acar (n 3) 127.

sıfatına sahip olması halinde, sözleşmenin tarafı borçlu olmayacak ve dolayısıyla rehin sözleşmesine koyulacak kayıtlar bakımından etkisi olmayacağı gibi, bilmesi dahi gerekmeyecektir⁴⁰.

B. ÖZEL DURUMLAR

1. TİTRK'ye Göre “Kiracının” Rehin Veren Sıfatının İncelenmesi

TİTRK'de rehin sözleşmesinin tarafı olabilecekler arasında “kiracı” açıkça belirtilmemekle birlikte, kiracının rehin veren sıfatı taşınmasına kanuni bir engel yoktur. Kiracılık sıfatının, kiracıya kira konusu şeyi kullanma ve/veya ondan hasılat elde etme yoluyla yararlanma imkanı verdiğini söyleyebiliriz⁴¹. Dolayısıyla kiracının işletme üzerinde sınırlı aynı kurma yetkisi olmadığından, işletmenin tümü üzerinde rehin kurulabilmesi de mümkün değildir⁴². Bir başka deyişle, işletme ya da işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların mutlaka ticari işletme malikine ait olması gerekmemekle birlikte, işletme kiracısının başkasına ait varlıkları rehnetmesi ve rehin sözleşmesinde göstermesi olanağı bulunmamaktadır⁴³.

Son olarak, işletme kiracısının ticari işletmenin tümü üzerinde rehin kurması mümkün olmasa da, TİTRK'nin, rehne konu olabilecek varlıkları belirttiği m.5/1.g-ğ'ye göre; kira gelirleri, kiracılık hakkı ve kendisine ait taşınır varlıkları rehin verebileceğini söyleyebiliriz⁴⁴.

40 Dieter Zobl, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Band IV: Das Sachenrecht, Zweite Abteilung: Die beschränkten dinglichen Rechte, Fünfte Teil : Das Fahrnispfand, (1996), Art 884 No 943-950; Makaracı Başak (n 34) 21; Rehin sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerine ilişkin kayıtlar hakkında; Antalya ve Acar, (n 3) 127-133; TİTRK m.2/1 (i)'ye göre; ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi, rehin hakkının tesis edilmesi amacıyla rehin veren ile alacaklı arasında imzalanmakta ve sözleşmenin TARESE tescili ile üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmektedir. Rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu hususlar ise TİTRK m. 4(6)'da yer almaktadır.

41 Antalya ve Acar (n 3) 27.

42 Şit İmamoğlu (n 15) 16; Arkan, Ticari İşletme 2020, (n 16) 52.

43 Seza Reisoğlu, “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, (2003) 47, Bankacılar Dergisi 5; Özel hukukta bulunan temel kurallardan “Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet” yani “hiç kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez” kuralı da açıklamalarımızı destekler niteliktedir; Antalya ve Acar (n 3) 27; Burada akla gelebilecek sorulardan biri, işletmede yer alan bir varlığın, örneğin hammaddenin işlenmesi ya da yeni bir ürün elde edilmesi halinde rehni nasıl etkileyeceği olabilir. Bu durumda, hammadde varlığını yitirecek, birleşme veya karışma durumu ile karşı karşıya kalılabilecektir. 7099 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 29 ve 30. maddeleri ile 6750 sayılı TİTRK'nin karışma ve birleşmeye ilişkin m. 7 ve m. 11/3 hükümlerindeki düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik”in karışma ve birleşmeye ilişkin hükümleri halen yürürlüktedir. İlgili Yönetmelik m. 15/1; Rehinli taşınır varlığın işlendiği, başka bir varlık ile birleştiği veya karıştığı öğrenildiği an rehin alacaklısı TRVY hükümleri gereği yeni varlığın değeri ile işleme, karışma ve birleşme oranlarının tespit edilmesi gerekliliğinden bahseder, tespit rehni birleşme ya da karışma sonrası hangi değerler oranında devam ettiğinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. TİTRK m. 7/2 ise; “Bir üretim sürecinin, kullandığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır” şeklinde düzenlemeye yer vermektedir.

44 Aksoy'a göre, kiracılık hakkının ticari işletmeden bağımsız olarak paraya çevrilebilir olmaması eleştiri konusudur; Mehmet Ali Aksoy, “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni'nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, (2018), 76 (1) 75.

2. TİTRK'ye Göre “Şubelerin” Rehin Veren Sifatının İncelenmesi

TİTRK düzenlemesi kapsamında, şubelerin rehin veren sıfatına sahip olması ve rehin sözleşmesinin tarafı olması mümkündür. Şubelerin rehin veren sıfatına sahip olması halinde, şubede bulunan taşınır varlıklar rehne konu oluşturabilir. Zira TİTRK'ye göre, ticari işletmenin bir bütün olarak rehne konu olması şart değildir ve taşınır varlıklardan biri veya birden fazlası için rehin kurma imkanı bulunmaktadır. Bu durumda TİTRK m. 5/1'de belirtilen taşınır varlıkların rehne konu olması mümkün olacaktır.

TİRK döneminde de tartışma konusu olan, şubelerin rehin sözleşmesine taraf olup olmayacağına ilişkin hakim görüş, şubelerin özel bir temsil yetkisi olmadığından, rehin kuramayacakları yönündedir⁴⁵. Başka bir ifadeyle, şubelerin ticari işletme üzerinde rehin tesisi, temsil sorunu olarak görülmektedir.

3. TİTRK'ye Göre “İşletenin/Malikin” Rehin Veren Sifatının İncelenmesi

Mülga TİRK döneminde, rehin sözleşmesini kurabilecek kişiler arasında, ticari işletmenin maliki olma şartı aranmıştı⁴⁶. Bu şart hem esnaf ve hem de sanayi işletmeleri bakımından kabul edilebilir ve her iki tür işletme için de malik sıfatına sahip olmak önem taşımaktadır. TTK m. 12/1'e göre; bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimse tacir sıfatını elde edebilecek olsa da, TİRK düzenlemesi esas alındığında malik sıfatını taşımayan bir kişi için rehin vermek sorunlu hale gelmektedir⁴⁷. Bu durumu dikkate alan kanunkoyucu TİTRK'de özellikle “malik” kavramına yer vermemiştir. TİTRK'de, “malik” şeklinde bir ifadeye rastlanmamakta, tacir ve esnaf şeklinde sıfatlar yer almaktadır⁴⁸. Zira tacir sıfatının kazanılması için ticari işletmenin maliki olması şartı aranmamaktadır. Sonuç olarak; TİTRK'ye göre, malik olma şartı aranmaksızın, tacir ya da esnaf sıfatını taşıyan kişiler taraf sıfatını haiz olabilecektir.

C. TİTRK'YE GÖRE BORÇLU DIŞINDA BİR (ÜÇÜNCÜ) KİŞİNİN REHİN VEREN SIFATI

TİTRK m. 5/9; “Üçüncü kişiler, bu Kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabilir” hükmüne TRKY m. 10/5'te de benzer şekilde, “Herhangi bir kimse, ikinci fıkrada sayılan kişiler lehine 11 inci maddede sayılan taşınırlarından birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir” şeklinde bir

45 Antalya ve Acar (n 3) 27.

46 TİRK m. 2/1; “Ticari işletme rehni sözleşmesi, tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler ile ticari işletmenin maliki bulunan gerçek ve tüzel kişiler arasında yapılır.”

47 Şeref Ertaş, “Ticari İşletme Rehni”, (2005), 7 (Özel Sayı), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağan, 45; Antalya ve Acar (n 3) 26-27; Şeref Ertaş “Tescilli Taşınır Rehinleri”, (2019), 8 (Özel Sayı) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi (Prof. Dr. Aydın Zevkiler'e Armağan), 1170.

48 Antalya ve Acar (n 3) 26-27.

düzenleme getirmektedir⁴⁹. Rehin sözleşmesinde, “rehin veren” sözleşme ile teminat altına alınmak istenen alacağı borçlusunu olabileceği gibi, borçtan sorumlu olmayan bir üçüncü kişi de olabilir⁵⁰.

Bir başkasının borcu için rehin veren üçüncü kişi bakımından, TİTRK’de yer alan taraf sınırlamalarının uygulanıp uygulanmayacağı cevaplandırılması gereken önemli bir sorudur. Öğretide tartışma konusu olan bu soru ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır⁵¹. Kanaatimizce, kanun maddesinde belirtilen sınırlama, üçüncü kişileri de kapsamalıdır. Bir başka ifadeyle, rehnalanın kredi kuruluşu olması halinde başka bir kişinin borcu için güvence tesisinde bulunacak kişi, tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ya da serbest meslek erbabı olmalıdır. Rehnalanın kredi kuruluşu dışında tacir veya esnaf olması halinde ise, başkasının borcu için güvence verecek kişinin tacir ya da esnaf olması gerekecektir. Zira, rehin sözleşmesinin taraflarının kimler olabileceği Kanun’da açıkça belirtilmiştir. Mevzuat düzenlemeleri ışığında tarafların sınırlı sayı ilkesine tabi olduğunu kabul etmemiz gerektiğinden, ilgili hükümlerde sayılanların dışındaki kişiler arasında rehin sözleşmesi tesis edilmemelidir ve dolayısıyla da rehin hakkı kurulamamış sayılmalıdır⁵². Bu durumun borçlu dışında, rehin veren kişi tarafından da kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

D. REHİN VERENİN BORÇLU DIŞINDA BİR (ÜÇÜNCÜ) KİŞİ OLMASI HALİNDE “BORÇLUNUN DURUMUNUN” MEVZUATTA YER ALAN TARAF SINIRLAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

TİRK döneminde, tacir olmayan bir üçüncü kişinin borcu için tacirin işletmesini rehin verip veremeyeceği öğretide tartışılmıştır. Tacir ya da esnafın işletmesini bir başkasının borcu için rehin

49 TRKY m. 10/5’te; Herhangi bir kişinin, tacir ya da esnaf sayılan kişiler için rehin verebileceğinden bahsedilmesinin uygun olmadığı yönünde; Şit İmamoğlu (n 16) 18-19; Arkan, Ticari İşletme 2020, (n 16) 53. Yazarların görüşünün haklı olduğunu, ifadenin kavram karmaşasına sebebiyet verebileceğini ve yoruma açık bir duruma sebep olduğunu belirtmek isteriz.

50 Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, (Yetkin 2020) 171-172; Şener, (n 12) 31; Öze göre, borçludan başkasının rehin verebileceği TMK’de yer alan bir husus olduğu için, ticari işlemlerde taşınır rehni ile ilgili mevzuatta yer alması tekrar niteliği taşımaktadır; Turgut ÖZ, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, (2017), 16 (2-3), İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 159; Mülga TİRK döneminde, ticari işletmenin sahibinin kendi borcu için işletmesi üzerinde rehin hakkı kurabileceği gibi, üçüncü kişinin borcu için de rehin tesisinde bulunabileceği kabul edilmekteydi; Arkan S, Ticari İşletme Hukuku, (16. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2015) 51; TİRK döneminde, Teoman tarafından bu yorum eleştirilmiş, üçüncü kişinin borcunun güvencesi için tacirin ticari işletmesini rehnedemeyeceği ileri sürülmüştür; Ömer Teoman, “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, iç: Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, (Vedat 2007) 82-87; TİTRK ile mevzuat içinde açık düzenleme yapıldığından bu tür yorumların yapılmasına mahal kalmamıştır.

51 Borçlu dışında bir üçüncü kişinin rehin veren olarak bulunması halinde, TİTRK m.3/1’de yer alan sınırlamalara, üçüncü kişinin de tabi olması hakkında bkz; Şit İmamoğlu (n 16) 19; Duran (n 21) 106-107; Aytaç (n 3) 106; Baydak (n 17) 80; Burcu Karakuş Erbaş, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, (Seçkin 2018) 92; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2019 (n 13) 206; Bahar Oral, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (Adalet 2019) 106; Şenocak, Kahraman, Kazancı Tuncer ve Öcal Apaydın (n 16) 116-117; Alper Uyumaz ve Cemil Mehmet Türk, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Düşünceler”, (2017), 25 (2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı), (2019) 1428-1429; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, (n 20) 1147; Bayezit, (n 21) 145-146; Antalya ve Acar (n 3) 32-33; Ergüne (n 3) 75-76 dn. 37; Arkan, Ticari İşletme 2020 (n 16) 53; Yatağan Özkan, (n 16) 220; Aksi görüşte; Sefer Oğuz, “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni, (2017), 100, Bankacılar Dergisi, 10; Sirmen, Taşınır Rehni, (n 13) 30; Kayıklık (n 31) 1530.

52 Bozer ve Göle (n 16) 56.

verebileceği kabul edilerek, kişilerin rehin verebileceği varlıklar üzerinde diledikleri gibi tasarruf etme hakkının olduğu, üçüncü kişi ile borçlu arasındaki ilişkinin rehin bakımından bir önemi olmadığı ve borçlunun kendisinin ya da üçüncü kişinin rehin vermesinin, borçlunun kişisel sorumluluğunda bir değişiklik yaratmadığı ileri sürülmekle birlikte, tacirin tacir olmayan borçlunun borcu için, ticari işletmesini rehin veremeyeceği de azınlık görüşü olarak savunulmuştur⁵³. Dolayısıyla, TİRK dönemindeki hakim görüşün de kanaatimizi destekler yönde olduğu söylenebilir. Kaldı ki TİRK döneminde bile bu tür bir yorum yapılıyorsa, TİTRK döneminde Kanun'un ilgili hükümlerinden ve amacından da yola çıkılarak, bu sonuca evleviyetle ulaşılabacağı kabul edilmelidir.

Temel borç ilişkisinden bağımsız bir başka kişinin rehin veren olarak yer alması halinde lehine rehin verilen borçlunun TİTRK m.3'te belirtilen kişilerden biri olup olmamasının gerekliliği de öğretilde tartışılmıştır⁵⁴. Kanaatimizce, borçlunun rehin sözleşmesi tarafı olmaması ve TİTRK'deki sınırlamanın tarafları esas almasından dolayı borçlu için uygulanmaması yerinde olacaktır.

III. TİTRK'YE GÖRE REHİN VERENİN VEYA İŞLEM YAPANIN ÜÇÜNCÜ KİŞİ OLABİLECEĞİ BAZI DURUMLAR

A. REHİN VEREN SIFATINI HAİZ KİŞİLERDEN BİRİNİN ÖLÜMÜ

Rehin veren kişinin TİTRK'de belirtilen kişilerden olması her zaman mümkün değildir. Örneğin; TİTRK'de rehin veren sıfatını haiz kişilerden birinin ölümü halinde, rehin veren sıfatı mirasçılara geçecektir. Bu durumda rehin hakkının son bulması beklenemez ve mirasçılar Kanun'da bahsi geçen kişilerden olmasa dahi rehin veren sıfatını kazanabilir. Taraf değişikliğinin meydana geldiği bu durumda, rehin sözleşmesi kurulduğu esnada tarafların tabi oldukları sınırlamalara uyulduğu takdirde herhangi bir sorun oluşmayacaktır. Zira kanaatimizce tarafların rehin veren ve rehinli alacaklı olarak değerlendirmelerinde getirilen sınırlamalar, rehinin kuruluşuna ilişkindir⁵⁵ Mirasçı her ne kadar rehin veren sıfatını elde etmiş olsa da, Kanun'da belirtilen taraf sınırlaması şartlarını sağlaması beklenmeyecektir.

53 Öğretilerdeki görüşler için; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2015 (n 15) 233.

54 Borçlu dışında bir kişinin rehin vermesi durumunda borçlunun TİTRK m. 3'te sayılan kişilerden biri olmasının gerekmediği yönünde; Antalya ve Acar (n 3) 44-45; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı ve Öcal Apaydın (n 16) 116-117; Ergüne (n 3) 75-76 dn. 37; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, (n 50) 171-172; Aksi yönde; Sirmen, Taşınır Rehni, (n 13) 30; Aytaç (n 3) 105-106; Bayezit (n 21) 142, Kayıklık, (n 31) 1528.

55 Mülga Kanun döneminde de, taraflara yönelik yapılacak değerlendirmelerin hangi ana göre yapılacağı tartışma konusu olmuş, çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Taraflara yönelik değerlendirmelerin yalnızca rehin kurulma anına göre yapılmaması gerektiği ileri sürüldüğü gibi; Alpay Antmen, Ticari İşletme Rehni (Yetkin 2001) 76; rehinin kuruluş aşamasının esas alınmasının gerektiğini ileri süren görüşler de bulunmaktaydı; Sabih Arkan, Ticari İşletme 2015, (n 50) 50.

B. ÜÇÜNCÜ BİR KİŞİYE REHİN KURULMASI YÖNÜNDE TEMSİL YETKİSİ VERİLMESİ

Günümüzde tacirler faaliyetlerini sürdürürken yardımcılarına ihtiyaç duyarlar ve bu nedenle faaliyetlerini çeşitli temsilciler vasıtasıyla yaparlar. Temsil türleri çeşitli şekillerde gruplandırılabilir. Kanuni temsil-iradi temsil, adi temsil-ticari temsil, dolaylı temsil-doğrudan temsil, yetkili temsil-yetkisiz temsil bu ayrımlardan bazılarıdır⁵⁶. Temsil yetkisinin her tür hukuki işlemin yapılması için verilmesi durumunda, “genel temsil yetkisi”, belirli bir ya da birkaç işlemin yapılması için verilmesi durumunda ise, “özel temsil yetkisinden” bahsedilmiş olacaktır. TBK m. 504/3'e göre, vekilin özel yetkisi olmadıkça rehin tesisinde bulunamayacağı sonucuna varılmaktadır. Temsil yetkisinin verilmesi kural olarak şekle bağlı olmamakla birlikte, genellikle hizmet ya da vekalet sözleşmesi kaynaklı olduğu kabul edilebilir⁵⁷. Rehin tesisini için verilecek olan yetkinin dayanağının ise vekalet sözleşmesi olduğu düşünülebilir⁵⁸. Temsilcinin rehin sözleşmesi tarafı olarak yer alması bakımından, temsil türlerinden, “doğrudan temsilin” öncelikle dikkate alınmasının doğru olacağı kanaatindeyiz⁵⁹. Doğrudan temsil, bu yetkiye sahip olan kişinin, başka bir kişinin adına ve hesabına, işlem yapabilmesi durumudur⁶⁰. Bu durumda yapılan hukuki işlemde doğan hak ve borçlar başka bir işleme gerek olmaksızın temsil olunan adına ve hesabına doğacaktır⁶¹.

Temsil ilişkisinde, borçlu, alacaklı kişiye karşı kendisi rehin tesis etme borcu altına girmeyip, üçüncü bir kişiye rehin tesis etmesi konusunda yetki vermektedir. Bu durumda sözleşme üçüncü kişi ile alacaklı arasında akdedilmekle birlikte, hak ve borçlar rehin verene ait olmaktadır. Üçüncü kişi durumundaki temsilcinin kendi borcu için alacaklıya güvence verip veremeyeceği daha açık bir ifadeyle temsil olunana ait bir ticari işletme üzerinde temsilcinin rehin tesis edip edemeyeceği akla gelebilecek sorular arasındadır. Bu durumda temsilcinin, kendi borcu için alacaklıya güvence sağlamaya yönelik yetkiye sahip olduğu özel olarak belirtilmedikçe, rehin kurma konusunda temsilcinin yetkisinin olmayacağı ifade edilebilir⁶².

56 O Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. V/1.1, (2. Bası, Seçkin 2019) 582.

57 TBK m. 42/1; “... taraflar arasındaki hizmet, vekalet veya ortaklık sözleşmeleri gibi hukuki ilişkilerden doğabilecek haklar saklıdır.”; Şener Akyol, Türk Medeni Hukukunda Temsil, (Vedat 2009) 157-160.

58 Bilgehan Çetiner, Taşınmaz Teminatı, (Filiz 2015) 53; Temsilcinin üçüncü bir kişinin borcu için, temsil olunan kişiye ait bir işletme üzerinde rehin hakkı kurabilmesi için vekaletnamede açık bir yetkinin olması gerekli görülmelidir; Çetiner, (n 58) 58.

59 Doğrudan temsil ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz; Murat İnceoğlu, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, (On İki Levha 2009) 7 vd.

60 İnceoğlu, (n 59), 46-50; Safa Reisoğlu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (25. Bası, Beta 2014) 150-151; Eren, (n 38) 447; Antalya, C. V. 1.1, (n 56) 590; Haluk Nami Nomer, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (16. Bası, Beta 2018) 134-135; Andreas Furrer, Markus Chen-Muller ve Bilgehan Çetiner, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (2. Bası, On İki Levha 2022) 269.

61 Reisoğlu, Borçlar Genel (n 60) 150-151; Eren, (n 38) 447; Antalya C. V. 1.1 (n 56) 590; Nomer (n 60) 134-135.

62 Çetiner, (n 58) 58; Tüzel kişinin organları ise, temsilci olmayıp, adına hareket ettikleri tüzel kişinin parçası olan ve kanunla belirlenen organlardır. Örneğin anonim şirketlerde temsil bakımından, rehin verme işleminin, işletmenin konusu dışında kaldığını düşündüğümüzde dahi, temsile yetkili kişiler, rehlin tesisine ilişkin bir işlem yaptığında, TTK m. 371/2 dışında anonim şirketi bağlayıcı olacaktır; Tüzel kişi organının temsilci olarak tanımlanması mümkün değildir. Zira organın irade beyanı zaten tüzel kişinin irade beyanı sayılmaktadır. TMK m. 50'ye göre; tüzel kişilerin iradelerini organları açıklamaktadır; Eren (n 38) 449; Nomer (n 60) 138; Furrer, Chen Muller ve Çetiner (n 60) 272; Bununla birlikte uygulamada bu ayrım önemli bir fark yaratmayıp, tüzel kişinin temsilinden bahsedilmektedir; Nomer (n 60) 138; Arkan,

Ticari işletmeye atanacak temsilcilerin; ticari temsilci ve ticari vekil olduğunu söyleyebiliriz. Ticari temsilci, ticari işletme sahibinin ticari işletmenin yönetilmesi ve işletilmesine yönelik işlemlerinde, işletme unvanını kullanarak, ticari işletme sahibini temsil etmek üzere atanmaktadır⁶³. Ticari temsilci, en geniş yetkili tacir yardımcısı olmakla birlikte, ticari işletmenin taşınmazlarını devredebilmesi ya da aynı hak ile sınırlandırabilmesi açıkça yetkili kılınmadıkça mümkün değildir (TBK m. 548/2). Dolayısıyla ticari temsilcinin ticari işletme üzerinde rehin tesisi için açık yetki gerekmektedir⁶⁴. Ticari işletmenin malvarlığına dahil sayılan taşınır varlıklar bakımından konuyu ele aldığımızda ise, kanaatimizce rehne konu varlıkların ticari işletme bakımından önemi dikkate alınmalıdır. Bir başka deyişle ticari temsilcinin münferit taşınır varlıklar üzerinde rehin kurma yetkisinin olduğu her koşulda kabul edilmemelidir⁶⁵. Örneğin; taşınır varlığın rehni ticari işletmenin akıbeti bakımından ağır sonuçlara neden olabilir. Somutlaştırmak gerekirse; rehne konu teşkil edecek taşınır varlık, ticari işletmenin üretimde kullandığı tek makine olabilir ve makinenin rehni halinde, ticari işletmenin ekonomik varlığını sürdürmesi mümkün dahi olmayabilir.

Ticari vekil ise, ticari temsilci yetkisi verilmeksizin, işletmenin yönetimi ve bazı işlerin yapılmasını sağlamak üzere, olağan işlerin görülmesi amacıyla yetkilendirilen kişi olup, ticari temsilciye göre ticari vekilin görev ve yetki kapsamı oldukça sınırlıdır⁶⁶. Ticari işletme rehni açısından baktığımızda, ticari temsilci için dahi özel yetkiyi aradığımız bu durumda ticari vekilin ticari işletmeyi rehnetmesi evleviyetle mümkün olmayacaktır⁶⁷.

C. REHİN KONUSU TAŞINIR VARLIĞIN EDİNİLMESİ

TİTRK'ye göre, taşınır mal üzerinde rehin tesis edilmiş olması, rehin verenin rehin konusu üzerindeki tasarrufunu engellemektedir. Dolayısıyla, rehne konu varlık bir başka kişi tarafından edinilebilecektir. Bununla birlikte, rehne konu varlığın devri halinde, tescile ihtiyaç duyulacaktır. Rehin konusu taşınır varlığın devrine ilişkin mevzuat düzenlemeleri, TİTRK m. 12/6 ve RTSY m. 22/3'te yer almaktadır. Sicile tescil, mevzuatta bir yükümlülük olarak öngörülmüştür.

Ticari İşletme 2020 (n 16) 54. Kolektif ve komandit şirketlerde ise rehin hakkı kurulması olağanüstü iş kapsamında değerlendirilerek oy birliği şartı aranmıştır.

63 Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, (23. Bası Turhan 2019) 605; Bozer ve Göle (n 16) 30; TBK m. 547/1'de, ticaret unvanını kullanacağı ve "ticari işletme sahibi" tarafından atanacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte TTK'nin m. 12 vd. hükümlerine bakıldığında, ticari işletme sahibinin tacir olmamasının gerekmediğine de rastlarız. Ticari işletme sahibinin tacir olmaması halinde, ticaret unvanı kullanımının nasıl olacağı konusunda, "ticari işletme sahibi" ifadesinin, gereken hallerde, "ticari işletme işleten kişi" olarak düşünülmesi önerilebilir; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, Ticari İşletme 2015 (n 15) 731, dn. 7; Bozer ve Göle (n 16) 132.

64 Mülga TİTRK döneminde de ticari temsilci özel olarak yetkilendirilmedikçe ticari işletme üzerinde rehin kurulamayacağı yönündeki görüşler; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, 2015, (n 15) 232; Arkan (n 50) 51.

65 Taşınır varlığın rehininin işletme için ağır sonuçlar doğurmayacak olması halinde mümkün olduğu yönünde; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, Ticari İşletme 2019, (n 13) 207.

66 Bozer ve Göle, (n 16) 137-139.

67 Ticari vekilin yapacağı işlemlerde, özel yetkinin gerekip gerekmediği konusunda, ticari vekilin temsil olunan adına yapacağı işlemler bakımından, olağan iş kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyecek olması önemlidir. Rehin tesisi olağan iş akışı ve ticari faaliyet gereği olarak ele alınabilirse, ticari vekilin de taşınır varlıklar üzerinde rehin tesisinde bulunabileceği kabul edilebilir ancak bu tür bir yoruma gidilmesi çok da kolay olmayacaktır.

Rehne konu taşınır varlığın edinilmesi halinde kuşkusuz ki devralan mevzuatta belirtilen taraf sıfatını taşıyacak kişiler kapsamında yer almayabilir⁶⁸. Daha önce de belirttiğimiz üzere, rehin veren kişi mevzuatta belirtilen sıfatlardan birini taşımalıdır ancak rehin veren sıfatına ilişkin değerlendirmenin, rehlin kuruluş anına göre yapılması gerektiği kanaatinde olduğumuzdan, rehne konu taşınır varlığı edinen kişi, mevzuatta sayılan kişilerden biri olmasa da devre engel bir durum teşkil etmemelidir.

IV. TİTRK KAPSAMINDA TARAFLARA VE ÖZELLİKLE REHİN VERENE İLİŞKİN BAZI ÖZEL DURUMLARIN ELE ALINMASI

A. BORCUN ÜSTLENİLMESİ DURUMUNUN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Borcun üstlenilmesi, borç ilişkisinden doğan borcun, üçüncü bir kişiye geçirilmesidir⁶⁹. Borç ilişkisinin pasif süjesi olan borçlu değişmektedir⁷⁰. Borcun üstlenilmesi halinde, borç hali hazırdaki durumu ile borcu üstlenen kişiye geçecektir. Borçlunun kişiliğine bağlı olan haller dışında, alacaklının alacağına bağlı hakları korunacaktır⁷¹. Alacak için doğan bir faiz, cezai şart ya da tazminat borçlu konumuna gelen yeni kişiye de ileri sürülebilecektir⁷². Teminatlar bakımından önemli olan husus ise, verilen teminatın niteliğidir. Şöyle ki; borçlu tarafından verilen taşınmaz rehni gibi teminatlar devam ederken, üçüncü kişinin verdiği rehin ya da kefilin sorumluluğunun akıbeti, borcun üstlenilmesine yazılı olarak gösterilecek rızaya bağlı olarak sürmektedir (TBK m. 198/2)⁷³. Üçüncü kişilerin verdiği rehlin rızaya bağlı olmasının gerekçesi ise, üçüncü kişilerin teminat verirken, borçlunun ödeme gücünü göz önüne almalarından kaynaklanmaktadır. Borçlunun değişmesi durumunda, borcu üstlenen borçlunun ödeme gücü, üçüncü kişi açısından aynı sonucu doğurmayabilir. Bir başka deyişle, üçüncü kişi, rehin verirken borçlunun ödeme gücünü, ifa kabiliyetini, kişisel yeteneklerini ve güvenilirliğini dikkate alarak teminat sağlamış olabilir ve borçlunun değişimi halinde bu hususlar değişiklik gösterebilir. Bu nedenledir ki, borcun üstlenilmesi halinde, rıza olmaksızın teminatın devam etmesi düşünülemez. Borcun üstlenilmesi bakımından verilen rıza, yazılılık geçerlilik şekline bağlanmıştır⁷⁴. Üçüncü kişinin rızasının bulunmaması halinde, alacaklı teminat amacıyla kendisine verilen rehne konu varlığı üçüncü kişiye vermekle yükümlü olacak ve rehin hakkı sona erecektir.

68 Şit İmamoğlu, (n 16) 20; Göle ve Aydoğan, (n 12), 15; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, Ticari İşletme 2019, (n 13) 206.

69 Reisoğlu, Borçlar Genel (n 60) 476-480; Nomer (n 60) 500-503; Furrer, Chen Muller ve Çetiner (n 60) 788-794.

70 Eren, (n 38) 1271.

71 Reisoğlu, Borçlar Genel (n 60) 478-479; Eren, (n 38) 1279-1280; Nomer, (n 60) 502; Furrer, Chen Muller ve Çetiner, (n 60) 793.

72 Von Tuhr Andreas ve Escher Arnold, Allgemeiner Teil Des Schweizerischen Obligationrechts, Bd. II, (1974), 392 vd; Eren (n 38) 1279; Furrer, Chen Muller ve Çetiner, (n 60) 793.

73 Reisoğlu, Borçlar Genel (n 60) 479; Eren (n 38) 1279; Nomer, (n 60) 502; Furrer, Chen Muller ve Çetiner, (n 60) 793.

74 Eugen Bucher, Berner Kommentar, Bd.I Einleitung und Personenrecht, 1. Teilband; Die natürlichen Personen (Art. 11-26 ZGB), (1976) 586; Eren, (n 38) 579; Eski Borçlar Kanunu döneminde verilecek rızanın şekline ilişkin Kanunda yer alan bir ifade olmadığından açıklık bulunmamaktaydı.

Belirtmemiz gerekir ki, her türlü teminat üçüncü kişinin rızasına tabi değildir. İnşaatçı ipoteği gibi kanundan doğan rehin hakları, üçüncü kişinin rızası aranmaksızın devam etmektedir⁷⁵.

B. HALEFİYET DURUMUNUN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Halefiyet, üçüncü bir kişinin borçlunun edimini, alacaklıya ifa etmek yoluyla, tatmin ettiği ölçüde alacaklının yerine geçmesi, borç ilişkisinden doğan asli ve fer'i hakların halefi olması durumudur⁷⁶. TBK m. 127/1'e göre; alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişi, başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir aynı hakkı bulunduğu takdirde alacaklının haklarına halef olur. Bu durumda üçüncü kişinin ifada bulunma gibi yükümlülüğü olmamakla birlikte, kendi yararını düşünerek, rehne konu olan varlığın satışına engel olarak, rehinden kurtarma amacı taşıdığı düşünülebilir⁷⁷. Borcu ifa eden üçüncü kişi, alacaklının yerine geçerek, borçlunun alacaklısı konumuna gelecek ve rehin alacaklısına halef olacaktır.

TİTRK bakımından değerlendirdiğimizde, TİTRK m. 3'te belirtilen kişiler arasında yer almayan bir borçlu için, TİTRK m. 3'te yer alan kişilerden birinin rehin vermesi durumunda, TİTRK m. 18'de TMK'nin taşınmaz rehni hükümlerine yollama yaptığından, TMK m. 884 ve 914 hükümlerinin uygulanması ile halefiyete bağlı şekilde, malik lehine rehin hakkının devam edeceği de kabul edilebilecek ve TMK'nin ilgili hükümleri olan m. 884, 914 çerçevesinde de borçlu rehin ilişkisi içinde yer alacaktır⁷⁸.

C. BORCUN SONA ERME HALLERİNDEN BİRİ OLAN BİRLEŞME DURUMUNUN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesi, kişinin aynı borcun hem alacaklısı hem de borçlusu olması halidir⁷⁹. Birleşme borcun sona erme hallerinden olup, bu durumda borç ve borca bağlı kefalet, rehin gibi haklar sona ermektedir⁸⁰. Üçüncü kişi için, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, alacak üzerindeki mevcut rehni etkilemez ve rehin devam eder⁸¹. Alacak üzerindeki rehin hakkının kazanılması da alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmesine neden olmaz⁸².

75 Bedia Güleş, Türk Hukukunda Yapı İpoteği, (Yetkin 2018) 45 vd; Furrer, Chen Muller ve Çetiner, (n 60) 793.

76 Bucher, (n 74) 575; Von Tuhr ve Escher (n 72) 28, Eren, (n 38) 957; Antalya, C. V. 1.3, (n 38) 59.

77 Eren, (n 38) 959.

78 O Gökhan Antalya ve Faruk Acar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (3. Bası, Aristo 2020) 44-45; TİTRK döneminde, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda taşınır rehni hükümlerine yollama yapıldığından, rehne konu olabilecek varlıklar üzerinde kurulan rehinler bakımından da aynı açıklamaların geçerli olacağına ilişkin bir düzenleme olmadığından, "hiç kimse mülkiyet hakkı sahibi olduğu nesne üzerinde diğer bir aynı hakka sahip olamaz" (konsolidation) kuralının uygulama alanı bulacağı ve üçüncü kişinin rehin vermesi halinde rehin hakkının sona ereceği kabul edilebilirdi; Antalya ve Acar, (n 3) 31.

79 Öz, Borçlar Genel, (n 38) 547; Reisoğlu, Borçlar Genel, (n 60) 409; Eren, (n 38) 297, Von Tuhr ve Escher (n 72) 186; Nomer (n 60) 430; Furrer, Chen Muller ve Çetiner (n 60) 739.

80 Öz, Borçlar Genel, (n 38) 547; Reisoğlu, Borçlar Genel, (n 60) 409; Nomer (n 60) 430-431; Furrer, Chen Muller ve Çetiner (n 60) 739.

81 Von Tuhr ve Escher (n 72) 186, 188 vd; Reisoğlu, Borçlar Genel, (n 60) 409; Nomer (n 60) 430-431; 739.

82 Eren, (n 38) 1299.

TBK m. 135 /III, taşınmaz rehnini istisna olarak öngörmüştür. Bu durumda akla gelen ise, TİTRK'nin TMK'nin taşınmaz rehnine yaptığı yollama olduğu ve bu kapsamda ticari işlemlerde taşınır rehni kanununa göre tesis edilecek rehin hakları için de istisna teşkil edip etmeyeceğidir. Gayrimenkul rehninin saklı tutulan hükümleri, Medeni Kanun'un ipotekli borç senedine ve irat senedine yönelik TMK m. 918 ve TMK m. 919 hükümleridir. Dolayısıyla, birleşmeye ilişkin hükümlere yönelik olarak ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından bir istisna olduğu sonucuna ulaşılamayacaktır. Ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından bir istisna öngörülmemesinin bu yönde yapılacak yorumu kuvvetlendirdiği kanaatindeyiz. Örneğin, TTK'nin ilgili hükümlerinde gemi ipoteği bakımından birleşmeye ilişkin düzenlemelere yer verildiğine rastlıyoruz. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesinin alacağın ödenmesi hükmünde olduğu (TTK m. 1044/2), gemi ipoteği ile mülkiyetin aynı kişide birleşmesi ile ipoteğin düşeceği; borçlu, gemi malikinden başka bir kişi olduğu veya alacak üzerinde bir rehin veya intifa hakkı bulunduğu takdirde ipoteğin devam edeceği, gemi malikinin alacaklı sıfatı ile geminin paraya çevrilmesini isteyebileceği ve faiz alacakları için geminin teminat oluşturmayacağı (TTK m. 1045) özel olarak düzenlenmiştir.

D. TOPLU REHİN VE PAYLI REHİN DURUMUNUN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

TİTRK m. 5/6, rehin hakkının bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen varlıklardan biri veya birden fazlası üzerinde kurulabileceğini düzenlemektedir. Toplu rehin (müteselsil rehin/kollektif rehin/müşterek rehin/ortak rehin) olarak adlandırabileceğimiz, birden çok taşınır üzerinde güvence bölünmeksizin rehin verilmesi durumu TİTRK'de özel olarak düzenlenmemiştir. Bu halde TMK m. 855/1 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla çözüme gidilmesi beklenir. Zira TİTRK m. 18; “Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, 4721 sayılı Kanunun taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri uygulanır” şeklindedir⁸³. Bu nedenle taşınırlar bakımından toplu rehne ilişkin yapacağımız açıklamalar hakkında, taşınmazlara ilişkin ilgili hüküm ve açıklamalardan faydalanmak gerekir. Buna göre; güvence verilen aynı borç olmalı, taşınırlar aynı şahsa ya da müteselsil borçlulara ait olmalı ve taraflarda rehin kurma iradesi bulunmalıdır⁸⁴.

TİTRK m. 4/1'de belirtildiği üzere, rehin hakkı rehin sözleşmesinin Sicil'e tescili ile doğacaktır. Toplu rehni kurulması şartları bulunduğu takdirde, Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil ile rehin tesis edilecektir.

83 TMK m. 855/1; “Birden çok taşınmazın aynı borç için rehnedilmesi, taşınmazların aynı malike veya borçtan müteselsilen sorumlu olan maliklere ait olmalarına bağlıdır” hükmü kapsamında ayrıntılı değerlendirmeler için bkz; Çetiner (n 58) 99-205; Tolga Özer, Taşınmazların Birlikte Rehni (Aynı Alacağı Teminat Altına Almak İçin Birden Fazla Taşınmaz Rehni), (Filiz 2015), 14 vd; Tülay Aydın-Ünver, “Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Toplu Rehin Kurulması”, iç Tufan Ögüz ve Baki İlkay Engin (edr), Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. I, Eşya Hukuku, 20 Ekim 2016, (On İki Levha 2017) 85-102; Fahri Erdem Kaşak ve İpek Güvenç, “Taşınmazların Birlikte Rehni (TMK m. 855)”, (2019), 23 (1), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61-92; Faruk Acar, Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, (2. Bası, Vedat 2017) 250-261; Bahar Öcal Apaydın, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Aynı Alacağı Teminat Teşkil Etmek Üzere Birden Çok Taşınırın Rehin Hakkına Konu Olması”, (2020), 11 (1), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 277-278; Nomer ve Ergüne, (n 2), 341-344; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 21) 1035-1038.

84 Özer, (n 83) 28-29; Acar, Rehin Hukuku, (n 1) 54; Taraf iradeleri açık ya da örtülü şekilde, toplu rehin kurulması yönünde olmadıkça, paylı rehin kurulmasını istedikleri kabul edilmelidir; Çetiner, (n 58) 204; Toplu rehin kurma iradelerinin açık şekilde ortaya koyulmasının gerekliliği öğretide tartışmalıdır. Kanaatimizce iradenin açık bir şekilde ortaya konulması gerekmemelidir; Çetiner, (n 58) 204; Aydın Ünver, (n 83) 95; Acar, Belirlilik (n 83) 253.

Şartların bulunmaması halinde ise yapılan rehin sözleşmesi geçersiz sayılmalıdır. TİTRK m. 4/6.b'ye göre; borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarı rehin sözleşmesinde belirtilmelidir. Hükümde de görüldüğü üzere, taşınır varlığın değerinin ne olduğu rehin işlemi esnasında aranmamakta ve toplu rehin halinde başlangıçta bir değer tespiti yapılması zorunluluğu da bulunmamaktadır. Zira ne TİTRK ne de TRVY hükümlerinde ilgili bir düzenlemeye yer verilmemektedir. Birden fazla taşınır varlık üzerinde rehin aynı borç için güvence teşkil edecek olup, sözleşmede teminat kapsamına ilişkin bir belirleme yapılabilir ya da belirleme yapılmamışsa, taşınır varlıkların tamamı, alacağın tümünü teminat altına alır ve borcun tamamı ödenmediği sürece, birden çok taşınır üzerinde rehin varlığını sürdürür⁸⁵.

Toplu rehinde hakim görüş; birden fazla taşınır üzerinde tek rehin hakkı kurulduğu yönündedir⁸⁶. Bununla birlikte aynı malike ait taşınırların toplu rehni açısından, aynı borç için birden fazla taşınır rehnedilirken, müteselsil borçlulara ait taşınırların toplu rehinde, her borçlu kendi borcu için taşınırı rehnetmekte ve dolayısıyla da birbirinden farklı alacaklar güvence altına alınmakta ve rehin hakkı kurulan taşınırlar da farklı olmaktadır⁸⁷. Bu açıklamalar doğrultusunda tek bir alacak hakkının varlığından bahsetmek ise oldukça güç olacaktır. Toplu rehinde birden çok taşınır rehni kurulmuş kabul edilmesi kanaatimizce daha yerinde olacaktır⁸⁸.

Toplu rehin bakımından, rehin sözleşmesi taraflarına baktığımızda, rehin veren tarafın rehin yükü kurulacak varlıklara sahip olan birden fazla kişi, rehin alacaklısının ise, belirli ve tek bir kişi olması beklenir. Birden fazla kişinin rehin alacaklısı olarak kabulü, bu kişilerin tamamının tek bir kişi olarak görülmesi halinde mümkün olacaktır⁸⁹. Teminat yükü bölünmeksizin rehin hakkı tesisinde, TİTRK m. 3'te belirtilen taraflara ilişkin sınırlamaların toplu rehin bakımından da uygulanması gerektiğini söyleyebiliriz. Rehne konu taşınır varlıklar aynı kişi ya da farklı kişilere ait olması da bu durumu değiştirmemelidir. Müteselsil borçlular olduğu takdirde, her bir borçlu taraf sıfatıyla rehin sözleşmesinde yer almalıdır⁹⁰. Teminat altına alınan alacağın borçlusunu dışındaki bir üçüncü kişinin, rehin veren sıfatıyla rehin sözleşmesine taraf olması da mümkün olacaktır⁹¹.

Toplu rehin kurulmasına imkan sağlayan durumlardan birisi bulunsa dahi, taraflar toplu rehin yerine teminat yükünü taşınırlar arasında paylaştırarak rehin hakkı kurulabilecektir⁹². Paylı rehinde,

85 Saibe Oktay Özdemir, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar", iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018) 83.

86 Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, Sınırlı Aynı Haklar, (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1983) 291; Erden Kuntalp, "Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni", (Galatasaray Üniversitesi Yayınları 1998), (Yiğit Okur'a Armağan) 270-271; İlhan Helvacı, "Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı", (On İki Levha 2008) 213; Sirmen, Eşya Hukuku (n 1) 587.

87 Nomer ve Ergüne, (n 1) 342.

88 Acar, Rehin Hukuku (n 1) 54; Acar, Belirlilik (n 83) 251 vd; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 21) 1036.

89 Özer, (n 83) 34.

90 Öcal Apaydın, (n 83) 277.

91 Kaşak ve Güvenç, (n 83) 69.

92 Nomer ve Ergüne, (n 2) 342-343; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, (n 21) 1035-1038.

birden çok taşınır üzerinde kurulan tek bir rehin hakkı vardır ve rehin yükü taşınır arasında paylaşılır⁹³. Hem paylı rehin hem de toplu rehinde, rehlin paraya çevrilmesi talebi, taşınırın tamamı üzerinde yapılacaktır. (TMK m. 873/3'e kıyasen), Toplu rehinde hangi taşınırın paraya çevrileceği hususunda bir kural öngörülmemiştir. Menfaatlerin göz önüne alınarak, bedeli en yüksek olan taşınır ile başlanması yerine, rehinli taşınır arasında değere göre yapılacak paylaşım yerinde olabilir⁹⁴.

SONUÇ

TİTRK, teslimsiz taşınır rehni hakkının güvence kullanımının yaygınlaştırılması ve finansal erişimin kolaylaştırılması amacıyla yola çıkmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, rehin sözleşmesine taraf olacak kişiler bakımından da değişiklik yapılarak, TİTRK'e göre daha geniş bir çerçeve çizilmiştir. Tarafların genişletilmesi yoluyla ticari ilişkilerin geliştirilip güçlenmesinin hedeflendiği söylenebilir. Bununla birlikte geniş bir taraf listesine sahip olan Kanun'un, hatır rehni, tefecilik, tarafların ödeme kabiliyetine ilişkin riskin ticari hayattaki ödemeler dengesini etkileyebilecek olması ihtimallerine yönelik endişelere tam olarak cevap veremediği söylenebilir. Bahsettiğimiz hususlar çerçevesinde mevzuat düzenlemeleri yoluyla tedbirlerin artırılması bu bakımdan önem arz etmektedir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi tarafları, hem ulusal mevzuat olarak Kanun ve Yönetmelik içerisinde hem de uluslararası mevzuat bakımından mehz nitelikteki UNCITRAL Model Kanun'da yer bulmuştur. Kapsam olarak ise, TİTRK'de yer alan taraflara yönelik sınırlı sayı ilkesine tabi düzenlemenin, ikincil mevzuatta daha ayrıntılı hale getirildiğini söyleyebiliriz. Şöyle ki; TİTRK m. 4'te rehin sözleşmesi taraflarına genel olarak yer verilirken, TRKY m. 10'da rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatını kazanarak, rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişiler özellikle düzenlenmiştir. UNCITRAL Model Kanun'da ise, ulusal mevzuatta yer aldığı gibi bir sınırlandırmaya yer verilmemekte ve taraflar bakımından geniş bir yelpaze bulunmaktadır. Çalışmamızda özellikle ele aldığımız borçlu dışında bir (üçüncü) kişinin rehin vermesi bahsi ise gerek ulusal gerekse uluslararası mevzuatta hemen hemen aynı düzenlemelerle paralellik göstermektedir.

Rehin sözleşmesi, rehin hakkını tesis etmek amacıyla rehin veren ile alacaklı arasında imzalanarak kurulmaktadır. Üçüncü kişilerin taşınır rehni ile ilgili hususlar hakkında bilgi sahibi olmaları ise TARES vasıtasıyla sağlanmaktadır. Rehin sözleşmesi taraflarından olan rehin veren, kural olarak borçlu kişi olmakla birlikte, borçlu ile rehin verenin aynı kişi olmadığı durumlara da rastlanabilmektedir. Borçlu ve rehin verenin aynı kişi olmaması, temel borç ilişkisi ile teminat ilişkisinin farklı olabilmesi ihtimalinden ileri gelmektedir. Bahsi geçen husus beraberinde, mevzuatta

93 Çetiner, (n 58) 205; TMK m. 855/2; "Aynı alacak için birden çok taşınmazın rehnedildiği diğer hâllerde, her taşınmazın alacağın ne miktarı için güvence oluşturduğu rehin kurulurken belirtilir".

94 Kuntalp, (n 86) 290 vd; Nomer ve Ergüne (n 2) 343-344; Öcal Apaydın, teminat yükü bölünmek suretiyle kurulan rehinde, teminat yükünün ne şekilde bölüneceği taraflarca kararlaştırılmadıysa, sicil yetkilisinin bu eksikliğin giderilmesini taraflardan talep etmesi gerektiğini ileri sürmektedir; Öcal Apaydın (n 83) 279. Yazarın bu görüşüne katılmıyor ve sicil yetkilisinin görevleri kapsamında değerlendirilemeyeceğini ve açıklamalarımız doğrultusunda çözüme ulaşılmasını yerinde buluyoruz.

yer alan taraflara ilişkin sınırlandırmanın, borçlu dışında üçüncü kişinin rehin verdiği hallerde de geçerli olup olmayacağı sorusunu akla getirmektedir. Kanaatimizce, rehin verenin borçlu dışında bir (üçüncü) kişi olduğu hallerde TİTRK'de belirtilen taraf sınırlamalarına tabi olması beklenir. Zira bu durumda taraf sıfatını kazanmış olacaktır. Borçlu ise, rehin sözleşmesi tarafı olmadığından mevzuat hükmünde yer alan sınırlandırmalara göre değerlendirilmeyecektir. Rehlin hakkı tesisi sonrasında taraf sıfatı değişikliği de meydana gelebilir. Bu değişiklikler iradi ya da irade dışı çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir. Ölüm halinde mirasçıların rehin veren sıfatını kazanması, taşınırın bir başka kişi tarafından edinilmesi, temsil yetkisi verilerek bir başka kişinin rehin veren sıfatını elde etmesi rehin sözleşmesinin taraflarına yönelik değişiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Rehlin sözleşmesinin taraflarına yönelik yapacağımız değerlendirmelerde rehin ilişkisinin kurulduğu anı esas almamız gerektiği kanaatinde olduğumuzdan, değişikliklerin sözleşme ve rehin hakkı üzerinde etki etmeyeceğini düşünmekteyiz. Rehlin verenin ya da işlem yapanın borçlu dışında bir üçüncü kişi olması halinde bazı özel durumların varlığı da tarafları ilgilendirmektedir. Borcun üstlenilmesi, halefiyet, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, toplu rehin akla gelebilecek örneklerden bazılarıdır. Bu gibi durumlarda taraflara yönelik etki, kimi zaman TİTRK, kimi zaman TBK, kimi zaman ise TMK yoluyla incelenmekte ve çözüm sağlanmaktadır. Son olarak belirtebiliriz ki, çalışmamız içerisinde temellendirerek açıklamış olduğumuz gibi, yoruma açık ya da eksik olan hususlarda mevzuat hükmü düzenlemelerinin yapılması ve net ifadelerin bulunması kanun sistematığı ve hukuk güvenliği bakımından daha yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar F, Rehlin Hukuku Dersleri, (2. Bası, Vedat 2017).
- Acar F, Rehlin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, (2. Bası, Vedat 2017).
- Akipek Öcal, Ş, "Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil", (2017), 5 (1), Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 81-92.
- Aksoy MA, "Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni'nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi", (2018), 76 (1), 53-90.
- Akyol Ş, Türk Medeni Hukukunda Temsil, (Vedat 2009).
- Antalya OG, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. V/1.1 (2. Bası, Seçkin 2019).
- Antalya OG, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.V/1.3 (2. Bası, Seçkin 2019).
- Antalya OG ve Acar F, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (2. Bası, Aristo 2017).
- Antalya OG ve Acar F, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (3. Bası, Aristo 2020).
- Antmen A, Ticari İşletme Rehni, (Yetkin 2001).
- Arkan S, Ticari İşletme Hukuku, (16. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2015).
- Arkan S, Ticari İşletme Hukuku, (26. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020).
- Arkan S, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletme Rehni", iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018) 141-157.
- Aydın-Ünver T, "Birden Fazla Taşınmaz Üzerinde Toplu Rehlin Kurulması", iç Tufan Ögüz ve Baki İlkyay Engin (edr), Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. I, Eşya Hukuku, 20 Ekim 2016, (On İki Levha 2017) 85-102.
- Ayhan R, Çağlar H ve Özdamar M, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, (Yetkin 2020).

- Aytaç Z, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, ”Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği, Rehne Hakim Olan İlkeler”, iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018), 85-114.
- Baydak E, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (On İki Levha 2018).
- Bayezit F, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Rehni Sözleşmesi ve Hükümleri (On İki Levha 2019).
- Bazinas S, “The UNCITRAL Draft Legislative Guide on Secured Transactions”, (2005), 10 (1-2), Uniform Law Review, 141-154.
- Bozer A ve Göle C, Ticari İşletme Hukuku, (6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020).
- Çamurcu E, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, (2017), 21 (3), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 201-234.
- Çetiner B, Taşınmaz Teminatı, (Filiz 2015).
- Duran A, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri”, (2016), 4 (2), Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 103-118.
- Ergüne MS, Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, (2. Bası, Filiz 2020).
- Ertaş Ş, “Ticari İşletme Rehni”, (2005), 7 (Özel Sayı), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağan, 39-50.
- Ertaş Ş, “Tescilli Taşınır Rehinleri”, (2019), 8 (Özel Sayı) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi (Prof. Dr. Aydın Zevkiler’e Armağan), 1155-1183.
- Erten A, Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, (Bankacılık Enstitüsü 2001).
- Furrer A, Chen-Muller M ve Çetiner B, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (2. Bası, On İki Levha 2022).
- Göle C ve Aydoğan G, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, (2017), 33 (1), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 5-54.
- Güleş B, Türk Hukukunda Yapı İpoteği, (Yetkin 2018).
- Hamamcıoğlu E ve Karamanlıoğlu A, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, (2016), 13 (2), Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 95-138.
- Helvacı İ, “Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı”, (On İki Levha 2008).
- İnceoğlu M, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, (On İki Levha 2009).
- Karakuş Erbaş B, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehni Alacaklısının Korunması, (Seçkin 2018).
- Kaşak FE ve Güvenç İ, “Taşınmazların Birlikte Rehni (TMK m. 855)”, (2019), 23 (1), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61-92.
- Kayıklık A, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun “Ticari İşlem” Kıstası ve Taraf Bakımından Uygulama Alanı, (2021), 23 (2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1511-1542.
- Kılıçoğlu A, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, (Turhan 2019).
- Köprülü B ve Kaneti S, Sınırlı Aynî Haklar, (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1983).
- Kuntalp E, “Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni”, (Galatasaray Üniversitesi Yayınları 1998), (Yiğit Okur’a Armağan) 265-293.
- Makaracı Başak A, Taşınır Rehni Sözleşmesi, (On İki Levha 2014).
- Nomer HN ve Ergüne MS, Eşya Hukuku, (8. Bası, On İki Levha 2020).
- Oğuz S, “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni, (2017), 100, Bankacılar Dergisi, 3-31.
- Oğuzman K, Seliçi Ö ve Oktay Özdemir S, Eşya Hukuku, (23. Bası, Filiz 2021).

- Oktay Özdemir S, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018) 53-83.
- Oral B, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (Adalet 2019).
- Öcal Apaydın B, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Aynı Alacağa Teminat Teşkil Etmek Üzere Birden Çok Taşınırın Rehin Hakkına Konu Olması”, (2020), 11 (1), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 271-286.
- Öz MT, Borçlar Genel Hukuku, C.1 (Vedat, 2015).
- Öz T, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, (2017), 16 (2-3), İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 151-186.
- Özer T, Taşınmazların Birlikte Rehni (Aynı Alacağı Teminat Altına Almak İçin Birden Fazla Taşınmaz Rehni), (Filiz 2015).
- Poroy R, Yasaman H, Ticari İşletme Hukuku, (Vedat, 2019).
- Reisoğlu S, “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, (2003), 47, Bankacılar Dergisi, 107-121.
- Reisoğlu S, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (25. Bası, Beta 2014).
- Sirmen L, Eşya Hukuku (5. Bası, Yetkin 2017).
- Sirmen L, ”Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Düzenleniş Biçimi, Niteliği, Rehne Hakim Olan İlkeler”, iç Prof. Dr. Lale Sirmen ve Doç. Dr. A. Barış Özbilen (edr), Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu (Yetkin 2018).
- Şener OH, Ticari İşletme Hukuku (Seçkin 2020).
- Şenocak K, Kahraman Z, Tuncer Kazancı İ ve Öcal Apaydın B, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, (Yetkin 2019).
- Şit İmamoğlu B, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2017).
- Teoman Ö, “Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”, iç Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, (Vedat 2007), 79-87.
- Uyumaz A ve Türk C, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Düşünceler”, (2017), 25 (2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı), (2019), 1416-1456.
- Ülgen H, Helvacı M, Kendigelen A, Kaya A ve Nomer Ertan F, Ticari İşletme Hukuku, (4. Bası, On İki Levha 2015).
- Ülgen H, Helvacı M, Kendigelen A, Kaya A ve Nomer Ertan F, Ticari İşletme Hukuku, (6. Bası, Vedat 2019).
- Von Tuhr A ve Escher A, Allgemeiner Teil Des Schweizerischen Obligationrechts, Bd. II, (1974).
- Yatağan Özkan, Ç, “Ticari İşletme Rehninde Yeni Sorunlar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, Erhan Temel ve Çiğdem Kırca (edr.), Türk ve Alman Özel Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı, (2020) 212-251.
- Zobl D, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Band IV: Das Sachenrecht, Zweite Abteilung: Die beschraenkten dinglichen Rechte, Fünfte Teil: Das Fahrnispfand, (1996).
- Çevrimiçi Kaynaklar**
- Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu (Yasama Dönemi 26, Yasama Yılı 1, Sıra Sayısı 418) < <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> > erişim tarihi: 3 Mart 2021.
- UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04-10english.pdf> accessed 03 March 2023.

The UNCITRAL Model Law on Secured Transactions, < [https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media – documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf](https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media/documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf) > accessed 03 March 2023.